

EIS-nieuws

EIS-dag

Verslag EIS-dag 1999

De EIS-dag van 11 december 1999 was met bijna 50 personen goed bezocht. In het ochtendprogramma vond overleg plaats tussen bestuur, bureau en coördinatoren. Zo werd het jaarverslag 1999, de tweejaarsplanning en de conceptovereenkomst besproken. In het algemeen waren de coördinatoren tevreden over het door het bestuur gevoerde beleid. Het flexibele karakter van de conceptovereenkomst werd gewaardeerd en het werd een goed middel geacht om afspraken te maken met EIS-centraal (bestuur en bureau). In de eerste helft van 2000 zal begonnen worden om met de individuele werkgroepen een definitieve overeenkomst op te stellen.

Het middagprogramma was gevuld met lezingen over 'ongewenste ongewervelden'.

Gerard van der Velde belichtte de wereld van de bloedzuigers, met speciale aandacht voor de medicinale bloedzuiger.

Theo Zeegers gaf een lezing over de Nederlandse dazen, naar aanleiding van de uitkomst van de nieuwe dazentabel.

Annelies van Bronswijk verzorgde een multimediashow over ongewervelde dieren die met mensen geassocieerd zijn.

Wouter van Steenis en Theo Peeters gaven een stand van zaken met betrekking tot twee grote projecten: zweefvliegen en bijen.

EIS-dag 2000

Ook dit jaar is weer een EIS-dag gepland en wel op 2 december 2000, wederom in Naturalis. In de volgende nieuwsbrief meer hierover.

Van het bestuur

Door het bestuur is eind 1998 de visie en missie van EIS-Nederland ontwikkeld en aan de werkgroepscoördinatoren voorgelegd. De daaruit voortgekomen visie en missie die we als bestuur als leidraad zullen nemen luidt:

Visie

- EIS-Nederland beoogt de verspreiding en de ecologie van de ongewervelde dieren in Nederland vast te stellen.

Missie

- EIS-Nederland verzamelt samen met amateur- en beroeps-onderzoekers waarnemingen en gegevens over de verspreiding en de ecologie van ongewervelde dieren in Nederland.
- EIS-Nederland bevordert het enthousiasme van onderzoekers van ongewervelde dieren tot het onderzoeken van deze dieren en streeft de samenwerking na tussen onderzoekers van zoveel mogelijk groepen ongewervelden.
- EIS-Nederland slaat door haar beheerde gegevens op in elektronische databestanden en publiceert hierover vanuit taxonomische of ecologische invalshoek in de vorm van artikelen, atlanten en adviezen.
- EIS-Nederland bevordert standaardisatie van waarnemin-

gen en gegevens en verschaft softwarematige en logistieke ondersteuning voor dataverwerking.

- De verzamelde kennis wordt mede aangewend voor biologische waardebeoordelingen van soorten, biotopen en terreinen.
- EIS-Nederland wil het algemene publiek, de overheid en natuurbeheerorganisaties bewust maken van het belang van ongewervelde dieren voor natuur en samenleving.

Bij het NNM-Naturalis nam Erik van Nieukerken afscheid van zijn functie als coördinator van het EIS-bureau. We willen hem danken voor het werk dat hij voor EIS-Nederland uitgevoerd heeft en wensen hem veel plezier met zijn nieuwe functie als conservator Microlepidoptera en Arachnida bij het NNM-Naturalis toe. De opvolging van Erik van Nieukerken bestaat uit Roy Kleukers en Ton de Winter. Roy was al enige jaren als vervanger van Erik bureaucoördinator. Zijn taken veranderen niet in de nieuwe situatie. Aan de NNM-kant gaat Ton de Winter zich bezighouden met een aantal zaken die nauw met EIS-Nederland te maken hebben, zoals het Zoölogisch Basisregister en de serie Nederlandse Fauna. We hopen met beide op een goede samenwerking.

Theo Kemperman is vanwege drukke werkzaamheden eind vorig jaar uit het bestuur teruggetreden. We zoeken voor hem een opvolger (zie elders dit nummer).

Met betrekking tot de werkgroepen wordt nagedacht over de verwachtingen die over en weer leven of zouden moeten leven. Het bestuur is bezig dit in de vorm van een standaardovereenkomst te gieten, die voor specifieke werkgroepen aangepast zal worden in overleg met de werkgroep. Een concept van deze overeenkomst is voor de coördinatoren- en medewerkersdag 1999 aan alle coördinatoren toegezonden. We willen met elke werkgroep een dergelijke overeenkomst opstellen.

Samen met de Vereniging voor Onderzoek van Flora en Fauna is begin 2000 overleg geweest met het Natuurplanbureau over potentiële bijdragen aan de Natuurverkenningen 2001. Als EIS-Nederland vinden we het belangrijk dat er ook aandacht wordt besteed aan de algehele biodiversiteit in Nederland, naast beleidsinstrumenten als rode lijsten en het Netwerk Ecologische Monitoring. In numeriek opzicht maken ongewervelden het leeuwen-(oeps, mierenleeuwen-) deel van de natuur in Nederland uit. Duidelijk is wel dat de beleidsinstrumenten de overhand zullen voeren.

Het aantal verzoeken van andere organisaties om uitrui van gegevens van libellen en sprinkhanen is de afgelopen jaren sterk gestegen, zodanig dat er op het EIS-bureau problemen met de uitvoering ontstonden. Om dit op te lossen hebben we besloten de tijd voor het beschikbaar maken van de gegevens in rekening te gaan brengen, een bedrag van enkele honderden gulden, afhankelijk van de omvang van de uitrui. Daarmee kunnen we dit werk uitbesteden en gaat het niet ten koste van de reguliere bureauwerkzaamheden. Voorwaarde is wel dat de

uit te ruilen gegevens van vergelijkbare kwantiteit en kwaliteit zijn. Als er geen sprake is van uitruil wordt een hoger tarief in rekening gebracht. De meeropbrengsten worden gebruikt ter ondersteuning van werkzaamheden van het EIS-bureau en de werkgroepen, bijvoorbeeld bij de financiering van de serie voorlopige atlassen.

Voor vragen over het bestuur, EIS-Nederland en de onderwerpen die hierboven aan de orde zijn gekomen kunt U altijd contact opnemen met het EIS-bureau (Roy Kleukers, 071-5687578) of Mark van Veen (voorzitter, 030-6962687).

Mark van Veen

Symposia

Internationaal VU/EIS symposium en workshop over bodemevertebraten

Onze kennis over de taxonomie en verspreiding van bodemevertebraten heeft de laatste jaren, mede onder invloed van de discussie over de achteruitgang in diversiteit aan soorten, een sprong voorwaarts gemaakt. Met hulp van moderne technieken zijn oude taxonomische problemen opgelost. Dit heeft geresulteerd in een stimulans voor het onderzoek naar de ecologie van soorten en het van start gaan van karteringsprojecten in verschillende landen van Europa. Met name in Engeland, België en in Nederland is de laatste jaren veel werk verzet. Tijd om het een en ander op een rijtje te zetten. Hoe ver zijn we nu met het verspreidingsonderzoek? Waar liggen nog leemtes en waar zouden we meer aandacht aan moeten besteden? Welke technieken kunnen we daar het beste voor gebruiken?

Dit zijn vragen die aan bod komen tijdens een internationaal symposium en workshop georganiseerd door het Instituut voor Ecologische Wetenschappen van de Vrije Universiteit (VU) en EIS-Nederland. De bijeenkomst, met als thema de taxonomie en biogeografie van bodemevertebraten, zal plaats vinden van 3 tot en met 10 september aan de VU in Amsterdam. Er zijn (inter)nationale specialisten op het gebied van de taxonomie van potwormen, landpissebedden, duizend- en miljoenpoten, spinnen en bastaardschorpioenen, bodemmijten en springstaarten uitgenodigd.

Voorafgaande aan het symposium zal op zondag 3 september een excursie georganiseerd worden, waarschijnlijk naar de duinen en/of het veenweidegebied. Maandag 4 september vindt het symposium plaats. Een achttal sprekers is gevraagd een overzicht te geven van de huidige stand van zaken voor wat betreft de verspreiding van hun groep in Noordwest-Europa in het algemeen en Nederland in het bijzonder. Aandacht zal besteed worden aan de problemen die men bij het inventariseren en op naam brengen van soorten tegen komt. Voertaal van het symposium, en de workshops, is het Engels. Aan de deelname van het symposium zijn geen kosten verbonden.

Van dinsdag 5 tot en met vrijdag 10 september, worden er rond de genoemde faunagroepen een aantal workshops georganiseerd. Het is dé gelegenheid om onder deskundige leiding kennis te maken met een of meerdere groepen van bodemfauna. Voor elke bodemfaunagroep zijn een of meerdere specialisten aanwezig. Aan de hand van zelf meegebracht, of reeds aanwezig materiaal, kun je je verdiepen in de taxonomie en systematiek van genoemde groepen. Er zal veel aandacht worden besteed aan problemen die je tegenkomt bij het determineren en aan 'probleemgevallen'. Handige technieken worden gede-

monstreerd. Gevorderden kunnen taxonomische problemen met specialisten bespreken. De tijdsduur van een workshop is afhankelijk van het aantal deelnemers en de faunagroep en zal variëren van 1 tot 4 dagen. Voor het bijwonen van de workshops wordt een kleine vergoeding gevraagd (voor koffie, thee, borrel e.d.). Voor meer informatie en opgave kun je contact opnemen met ondergetekende. Het definitieve programma hopen we eind mei rond te hebben.

Matty P. Berg

Vrije Universiteit, Amsterdam

Instituut voor Ecologische Wetenschappen

Afdeling Dieroecologie

De Boelelaan 1087

1081 HV Amsterdam

telefoon: 020-4447077

e-mail: berg@bio.vu.nl

Themadag 'Insecten in de duinen'

Momenteel bereiden bureau EIS-Nederland en Stichting Duinbehoud een themadag voor over insecten in de duinen. We willen een overzicht geven van de karakteristieke duinfauna en waar mogelijk ook ideeën leveren om rekening te houden met insecten in de inrichting en beheer van duingebieden. We willen ons dan ook vooral richten op (amateur-)onderzoekers die in de duinen actief zijn en natuurbeheerders. De resultaten van de themadag zullen worden gebundeld in een speciaal nummer van het tijdschrift Duin.

Om de kennis over de duinfauna op een gestructureerde manier te kunnen verzamelen hebben we het plan opgevat om in eerste instantie de EIS-coördinatoren en eventuele andere specialisten met een enquête te benaderen. Zo kan eenieder die tijd en zin heeft een bijdrage leveren. In de volgende nieuwsbrief volgt het programma en verdere informatie.

Internationaal EIS-Symposium in Leiden

Het is alweer lang geleden, in 1980, dat EIS-Nederland een symposium organiseerde voor de Internationale EIS. Sindsdien zwierven wij door Europa en hielden op allerlei locaties onze tweejaarlijkse bijeenkomsten. Nu moest Leiden maar weer eens aan de beurt zijn. EIS-Nederland is groter geworden, er zitten inmiddels vijf (deeltijd)medewerkers op het bureau en er lopen vele projecten. In 2001 zullen dus een flink aantal buitenlandse EIS-sympathisanten het museum aandoen. Een bijkomende reden is dat in 2001 EIS-Nederland 25 jaar bestaat. Zo geven wij een verjaarspartij voor gasten uit alle hoeken van Europa.

De precieze datum moet nog worden vastgesteld in overleg met het bestuur van de Internationale EIS. Wij zullen voorstellen het in augustus te houden. Het programma zal dan bestaan uit de traditionele elementen met een Nederlandse invulling. Hoofdbestanddeel vormen natuurlijk de voordrachten van de deelnemers, waarvoor twee dagen worden uitgetrokken. Het Internationale Comité, met representanten uit alle landen, heeft altijd een hele dag nodig om het beleid in de afgelopen periode en de plannen voor de komende te bespreken. Het bestuur maakt natuurlijk gebruik van de aanwezigheid op het symposium van alle bestuursleden en vergadert ook. Tenslotte zullen wij ook een excursie aanbieden om typische Nederlandse natuur te laten zien. Nederland heeft natuurlijk zijn karakteristieke duinen en laagveenplassen.

De organisatie van een dergelijk symposium heeft natuurlijk

heel wat voeten in de aarde. Er moeten aankondigingen worden verstuurd, aanmeldingen geregistreerd, een programma opgesteld en de excursie(s) geregeld. Dat is snel opgeschreven, maar de uitvoering vergt vanzelfsprekend veel tijd en inspanning. Wij zoeken daarom vrijwilligers die ons behulpzaam kunnen zijn bij het uitvoeren van al deze zaken. Afstand is daarbij geen bezwaar, want dankzij e-mail zit je eigenlijk allemaal al op een kluitje. Het is natuurlijk een leuke bezigheid om zo met allerlei internationale collega's in contact te komen, zelfs al voordat het symposium begint. Aanmelden kan bij Roy Kleukers (telefoon 071-5687578, e-mail kleukers@naturalis.nnm.nl).

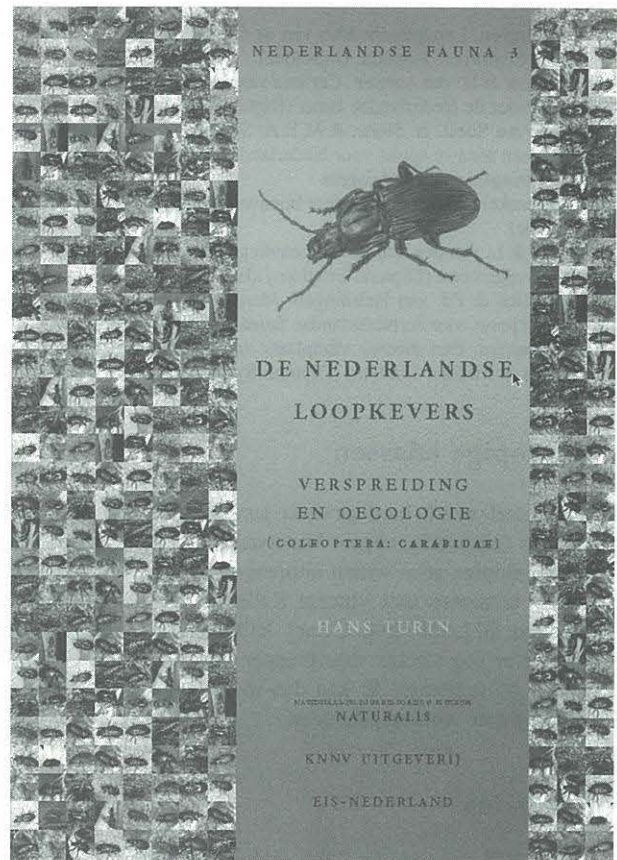
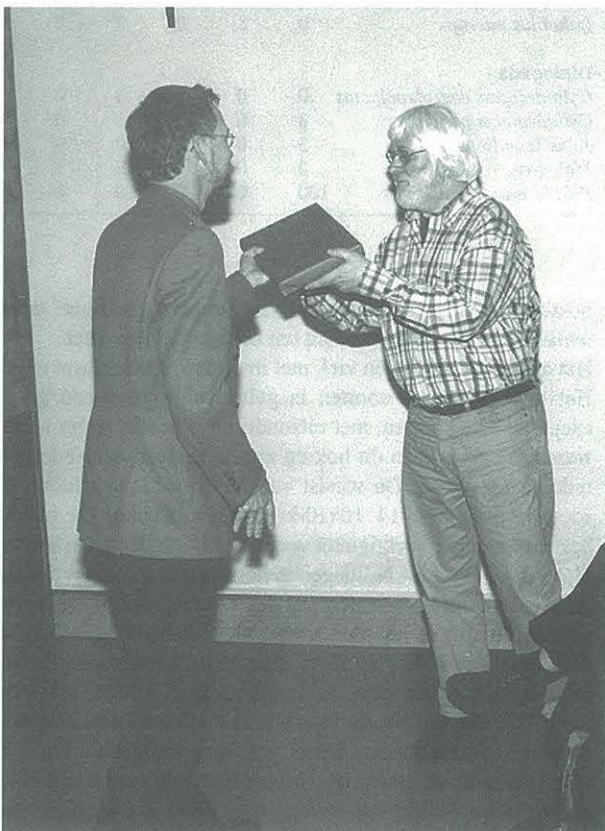
Peter van Helsdingen

Nederlandse Fauna

Op 20 april j.l. werd het loopkeverboek van Hans Turin gepresenteerd. Het is een indrukwekkende pil van 666 pagina's geworden, met fraaie kleurenfoto's en een begeleidende cd-rom. Het eerste exemplaar werd tijdens een drukbezochte presentatie uitgereikt aan P.J. den Boer.

Met dit derde deel begint de serie Nederlandse Fauna serieus plaats in te nemen in de boekenkast. Bovendien zijn er nog diverse interessante delen op komst (libellen, amfibieën & reptielen, broedvogels, bijen en eventueel zweefvliegen). Het loopkeverboek kost in de winkel 135 gulden, KNNV-leden en EIS-medewerkers krijgen korting. In de volgende nieuwsbrief wordt een uitgebreide bespreking opgenomen.

Uiteraard werd ook aan Hans Turin een exemplaar van het loopkeverboek overhandigd (Foto NNM Naturalis)

Nederlandse Faunistische Mededelingen

Nummer 11 van de Nederlandse Faunistische Mededelingen ligt momenteel bij de drukker en zal in juni verstuurd worden. Zoals in de inhoudsopgave is te zien, is de inhoud weer behoorlijk gevarieerd. U kunt zich abonneren bij het EIS-bureau, schriftelijk (desgewenst via het EIS-bestelformulier elders in dit nummer), of via e-mail (eis@naturalis.nnm.nl). De kosten bedragen 40 gulden per jaar voor 2 à 3 nummers.

Voor de auteurs van artikelen voor NFM

De deadline voor kopij voor nummer 12 is 1 september 2000. Indien voldoende financiën gevonden worden zal naast het gevarieerde nummer 12 ook nog nummer 13 (atlas Nederlandse watermijten) uitkomen. Vanwege het grote aanbod aan kopij worden auteurs verzocht de manuscripten zo snel mogelijk aan te leveren. Bij het vaststellen van de inhoud van de gevarieerde nummers speelt de volgorde van binnenkomst van de manuscripten een belangrijke rol.

Inhoudsopgave nummer 11 (onder voorbehoud)

Artikelen

- A. van der Berg, R. Haveman & M. Hornman. De kleine wrattenbijter *Gampsocleis glabra* herontdekt in Nederland (Orthoptera: Tettigoniidae).
- G. Vierbergen, A.J. van Loon, G. Versluys, N.H.W. Willems & M.J. Zijlstra. Nesten van de reuzenmier *Camponotus ligniperda* in het noordwesten van haar verspreidingsgebied (Hymenoptera: Formicidae).
- M.A. Faasse & G.W.N.A. van Moorsel. Nieuwe en minder bekende vlokreeftjes van sublitorale harde bodems in het Deltagebied (Crustacea: Amphipoda: Gammaridea).
- J. van der Linden. De opmars van de wespenpin *Argiope bruennichi* in Nederland (Araneae: Araneidae).

H. Wijnhoven. Landpissebedden van de Ooijpolder: deel 1. Verspreiding (Crustacea: Isopoda: Oniscidea).

M. Reemer & B. van Aartsen. *Ceriana vespiformis*, een nieuwe zweefvlieg voor de Nederlandse fauna (Diptera: Syrphidae).

R.W.M. van Soest, B. Storm & M.B.A. Swarte. *Trochospongilla horrida*, een nieuwe spons voor Nederland (Porifera: Spongillidae).

Waarnemingen en mededelingen

I.P. Raemakers. Enkele bijzondere bijenwaarnemingen (Hymenoptera: Apidae).

W. Korf & L. van der Leij. De wapenvlieg *Clitellaria ephippium* terug van weggeweest (Diptera: Stratiomyidae).

M.J. Delfos & P.J. van Helsdingen. *Merodon batumicus*, een zweefvlieg nieuw voor de Nederlandse fauna (Diptera: Syrphidae).

F. Raemakers. Een nieuwe vindplaats van de zweefvlieg *Microdon devius* in Midden-Limburg (Diptera: Syrphidae).

Voorlopige atlassen

Momenteel wordt hard gewerkt aan de atlas van de waterwantsen (zie werkgroepen: Waterwantsen). Werkgroepen die een voorlopige atlas willen uitbrengen worden verzocht contact op te nemen met Vincent Kalkman van het EIS-bureau (telefoon 071-5687594, e-mail kalkman@naturalis.nnm.nl). Ook als er nog slechts vage plannen zijn, is het zinvol alvast contact op te nemen. Er kan dan in de langetermijnplanning rekening mee worden gehouden.

Excursies

Eerste EIS-excursie in 2000 geslaagd: bodemfauna rond Deventer

Zondag 9 april was het dan zover. Negen faunisten (Matty Berg, Vincent Kalkman, Roy Kleukers, Bram Koese, Henk Moller Pillot, Martin Soesbergen, Lies Tuerlinckx, Hay Wijnhoven en Andrej Zaitsev) troffen elkaar bij de fietsverhuur van station Deventer. Bijna de voltallige bodemfaunawerkgroep van EIS was present, aangevuld met andere geïnteresseerden. Op het programma stond de inventarisatie van bodemfauna van een 10x10-kmhok ten zuidwesten van Deventer. Maar de eigenlijke aanleiding van de excursie was het bij elkaar brengen van faunisten met interesse in landpissebedden, duizendpoten, miljoenpoten en springstaarten en het wat meer onder de aandacht brengen van deze groepen.

In totaal zijn 27 soorten waargenomen. Met 14 soorten waren de landpissebedden goed vertegenwoordigd (zie tabel 1). Onze aandacht ging vooral uit naar *Hyloniscus riparius*, die nu voor het eerst langs de IJssel is waargenomen. De soort komt nu met zekerheid langs al onze grote rivieren voor en is een echte rivierbegeleidende soort. Andere leuke vondsten waren de kleipissebedjes, *Trichoniscoides helveticus* en *Metatrichoniscoides leydigii*. De stadsmuur van Deventer leverde, net voor we aan het terras plaatsnamen, nog een individu van *Porcellio spinicornis* op. Deze droogte- en warmteminnende soort was uit Deventer en de wijde omgeving nog niet bekend.

Het aantal soorten duizendpoten was eveneens hoog. Het aantal excursies met acht of meer soorten is op een hand te tellen, en het betrof leuke soorten (tabel 1). *Pachymerium ferrugineum* is een zeldzame soort van rivieroeveren en veenmoerasen, die maar van elf 10x10-kmhokken bekend is. De soort is nieuw voor de IJssel. *Geophilus electricus*, met elf hokken in Nederland eveneens een zeldzame soort, is vooral bekend van parken en tuinen. Het landgoed 't Schol was goed voor twee individuen. Als laatste is *Lithobius macilentus* het vermelden waard. De soort is in zijn voorkomen beperkt tot pleistocene

Tabel 1. De bezochte locaties (met UTM-coördinaten en een globale omschrijving van de habitat) met het aantal gevonden individuen per soort.

- 1 Gemeente Voorst, Landgoed 't Schol, LC 04.7-91.7, rand matig vochtig zomereikenbos, onder dood hout
- 2 Gemeente Voorst, Deventerweg, LC 04.6-91.6, grasberm, in mierrennest onder steen
- 3 Gemeente Voorst, Wilp, LC 04.9-88.5, rand matig vochtig beukenbos, onder hout en langs sloot
- 4 Gemeente Voorst, Slot Nijenbeek, LC 05.9-85.9, buitendijk uiterwaard IJssel, onder strooisel
- 5 Gemeente Voorst, Uiterwaard IJssel, LC 05.6-86.4, buitendijk uiterwaard, onder stenen
- 6 Gemeente Deventer, Stadswal zuid, LC 06.3-92.9, op en aan muur

Soorten	locatie					
	1	2	3	4	5	6
Isopoda						
<i>Armadillidium vulgare</i>	2	40	0	0	1	0
<i>Haplophthalmus danicus</i>	0	0	2	0	0	0
<i>Haplophthalmus mengii</i>	0	0	0	0	1	0
<i>Hyloniscus riparius</i>	0	0	0	0	40	0
<i>Ligidium hypnorum</i>	0	0	1	0	0	0
<i>Metatrichoniscoides leydigii</i>	0	0	0	0	1	0
<i>Oniscus asellus</i>	13	0	0	0	0	10
<i>Philoscia muscorum</i>	1	0	4	3	10	0
<i>Porcellio scaber</i>	31	0	400	0	10	70
<i>Porcellio spinicornis</i>	0	0	0	0	0	1
<i>Platyarthus hoffmannseggii</i>	0	7	0	0	0	0
<i>Trachelipus rathkii</i>	0	0	0	0	40	0
<i>Trichoniscoides helveticus</i>	0	0	0	3	3	0
<i>Trichoniscus pusillus</i>	7	0	10	3	10	0
Chilopoda						
<i>Geophilus electricus</i>	2	0	0	0	0	0
<i>Necrophilaophagus flavus</i>	1	0	0	2	0	0
<i>Pachymerium ferrugineum</i>	0	0	0	1	0	0
<i>Schendyla nemorensis</i>	2	0	2	0	0	0
<i>Lithobius crassipes</i>	3	0	0	0	0	0
<i>Lithobius forficatus</i>	2	0	4	0	0	0
<i>Lithobius macilentus</i>	1	0	0	0	0	0
<i>Lithobius microps</i>	0	8	0	7	2	0
Diplopoda						
<i>Cylindroiulus caeruleocinctus</i>	0	0	0	3	0	3
<i>Cylindroiulus punctatus</i>	8	0	10	0	0	0
<i>Julus scandinavicus</i>	3	0	0	0	0	0
<i>Melogona voigti</i>	0	0	0	0	1	0
<i>Polydesmus denticulatus</i>	100	0	0	0	0	0

bossen in het oosten en zuiden van het land. *Lithobius macilentus* is eerder waargenomen ten oosten van Deventer. Het aantal miljoenpoten viel, met maar vier soorten, wat tegen. Het dubbele aantal soorten is gebruikelijk voor een goede excursie. Alle soorten, met uitzondering van *Melogona voigti*, waren al bekend van dit hok en zijn in de rest van Nederland redelijk algemeen. De vondst van *M. voigti* is een leuke, de soort is maar van 14 10x10-kmhokken bekend. De habitat bestaat uit matig vochtige tot vochtige kleigronden. De winterdijk van de Waal bij Nijmegen in het zuiden, de omgeving van Amsterdam in het westen en de kleigebieden even boven Groningen in het noorden vormen de dichtstbijzijnde vindplaatsen. Nieuw voor de IJssel dus. Al is *Polydesmus denticulatus* een algemene soort, de waarneming in 't Schol was interessant. Het betrof enkele vrouwtjes en een mannetje omgeven door zo'n 110-tal net uit het ei gekomen juvenielen. Dit doet vermoeden dat de eieren in groepjes onder de stronk zijn afgezet. Er is nauwelijks iets bekend over de exacte locaties waar miljoenpoten hun eieren afzetten.

Tijdens de excursie is door Hay Wijnhoven op bijna alle plaatsen *Nemastoma dentigerum*, een kleine geheel zwarte hooiwagen, gevonden. Die soort is dus veel en veel algemener dan gedacht, ook ten noorden van de rivieren. Ook zaten er veel subadulten van *Rilaena triangularis*, een van de zeer weinige hooiwagens in Nederland die in het voorjaar volwassen is. Ondanks de koude wind viel er ook voor de bijen- en zweefvliegiefhebbers veel te beleven langs de bloeiende sleedoorren. Zelf heb ik nog het een en ander opgestoken over de ecologie van terrestrische chironomiden. Al met al was het een geslaagde eerste EIS-excursie van het jaar. Dat er nog veel mogen volgen.

Matty Berg

Excursieprogramma 2000

9 april, bodemfauna-excursie in de uiterwaarden van Deventer

6 mei, zweefvliegexcursie Weert (organisatie zweefvliegencommissie)

7 mei, zweefvliegexcursie Groningen (organisatie zweefvliegencommissie)

7 mei, bijenexcursie in het Naardermeer

13 mei, zweefvliegexcursie Apeldoorn (organisatie zweefvliegencommissie)

11 juni, zweefvliegexcursie in de omgeving van Lelystad

Deze zweefvliegexcursie biedt de mogelijkheid om kennis te maken met zweefvliegen en de mensen die geïnteresseerd zijn in zweefvliegen. Er is nagenoeg niets bekend van de zweefvliegfauna van Lelystad en omgeving. Voor een groot deel wordt dit veroorzaakt door de slechte naam die de Flevopolders hebben voor insecten. Veel van de bossen hebben zich in de afgelopen jaren fraai ontwikkeld en het is niet onwaarschijnlijk dat veel voor bos typerende zweefvliegsoorten in de Flevopolders aanwezig zijn. Daarnaast is het natuurlijk interessant om te zien of er nog algemene soorten ontbreken in de Flevopolders.

Software

Trancoor 2.4

Door de wens om Faunist coördinaattransformaties over de hele wereld te laten maken zijn de bijbehorende transformatieroutines aangepast. Dit is ook ten goede gekomen van het programma Trancoor dat coördinaten transformeert tussen de volgende stelsels.

Numerieke UTM-coördinaten, op te geven als zone=31U x=600 y=5880 bijvoorbeeld, dat een positie op 600 km ten oosten en 5880 km ten noorden van het nulpunt van zone 31 op de evenaar weergeeft.

Military Grid Reference System-coördinaten, zijnde de standaardwijze waarop door EIS-NL de gegevens worden verzameld. Een MGRS-coördinaat is een UTM coördinaat waarbij het 100x100 km-hok met een lettercode wordt aangegeven, bijvoorbeeld als zone=31UFU x=0 y=80, waarbij de x,y een positie binnen hok FU in zoneblok 31U weergeeft.

Amersfoortcoördinaten, zijnde het stelsel dat binnen Nederland veel in gebruik is.

Lengte- en breedtegraden, zijnde het universele stelsel van coördinaten dat een punt op de wereld beschrijft. Normaal wordt eerst de breedtegraad en dan de lengtegraad gegeven: 53°03'32" noorderbreedte en 4°29'32" oosterlengte bijvoorbeeld. In Trancoor wordt, als consequentie van de andere stelsels, eerst de x (lengtegraad) en dan de y (breedtegraad) gegeven: x=4.2932 y=53.0332. De weergave is bovendien voor de decimaalpunt de graden en na de decimaalpunt eerst de minuten en dan de seconden. Omrekening naar decimale graden is niet nodig !

EIS-matrixnummers, het oude EIS-stelsel dat de hokindeling van het UTM-stelsel volgt, maar tegenwoordig niet meer gebruikt wordt.

Behalve de lengte- en breedtegraden worden alle coördinaten in kilometers gegeven. Bij andere programma's treft men vaak meters als basiseenheid aan, een kwestie van de punt drie posities verplaatsen.

Als gevolg van het opnemen van de hele wereld is ten opzichte van het oude programma bij UTM-gebaseerde coördinaten de zone geïntroduceerd Nederland; ligt in zone 31U ten westen van de 6°-meridiaan en zone 32U ten oosten van deze meridiaan. De zone is essentieel omdat het x,y gedeelte van de coördinaat vele malen voorkomt op de wereld. Voor een numerieke UTM-coördinaat namelijk per zone tweemaal, één op het noordelijk en één op het zuidelijk halfrond. Bij een MGRS-coördinaat komt een x,y paar talloze malen voor. Zo is de coördinaat FU0080 alleen binnen zoneblok 31U uniek.

Trancoor is tegen materiaal- en verzendkosten bij het EIS-bureau te bestellen. Toezending over internet kan kosteloos geschieden.

Faunist 2.4

Faunist heeft een verversing ondergaan en versie 2.4 is momenteel beschikbaar. De grootste verandering is de koppeling naar het kaarttekenprogramma DMAP waarmee verspreidingskaarten uit de hele wereld kunnen worden gemaakt. DMAP maakt kaarten op basis van kale tekstbestanden waar elke waarneming van een coördinaat, een soort en een symbool wordt voorzien. Deze coördinaten kunnen UTM-coördinaten of lengte- en breedtegraden zijn. Omdat Faunist reeds met UTM-coördinaten werkt was het geen grote opgave om een interface voor DMAP te maken. DMAP kan vanuit Faunist opgeroepen worden waarbij aangegeven kan worden of er UTM of lengte-breedtegraden gebruikt moeten worden, en hoe waarnemingen voor en na het jaar waarin Faunist de gegevens scheidt weergegeven moeten worden. Via de lengte- en breedtegradenuitvoer kunnen de DMAP mogelijkheden voor regelmatige grids gebruikt worden. Via UTM-uitvoer kan een vast 10x10 km of 1x1 km grid aan DMAP aangeboden worden. Als een ALL-file met meerdere soorten ingelezen is kunnen alle soorten tegelijk aan DMAP aangeboden worden en één voor één of gezamenlijk geplotted worden. Ook kunnen zo biodiversiteitskaartjes gemaakt worden.

Als gevolg van de DMAP koppeling hebben de coördinaattransformaties een verversing ondergaan, zodat ze de hele wereld dekken in plaats van de Benelux. Bij het invoeren kunnen nu niet alleen Amersfoortcoördinaten, maar ook lengte- en breedtegraden en numerieke UTM-coördinaten ingevoerd worden. Deze worden door het programma als UTM-coördinaten opgeslagen, waarbij het oorspronkelijke ingevoerde coördinaat

ook bewaard blijft. Verder zijn tal van kleine verbeteringen doorgevoerd. Zo wordt bij het invoeren van gegevens de vangstdatum 20-3-99 ook in deze eeuw als een datum in 1999 begrepen en in het filter om gegevens te selecteren werden enkele verbeteringen aangebracht.

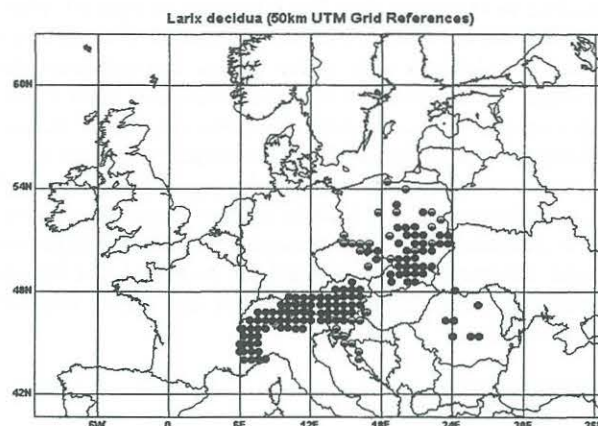
Degenen die Faunist via EIS verkregen hebben kunnen tegen verzendkosten een update naar de nieuwe versie verkrijgen. Als men e-mail heeft kan deze update ook over het internet toegezonden worden, waarmee de verzendkosten vervallen. Verzoeken om een update kunnen naar het EIS-bureau worden gestuurd (e-mail: eis@naturalis.nnm.nl).

DMAP

DMAP is een programma dat verspreidingskaarten over de hele wereld. Op deze kaarten kunnen verspreidingsgegevens geplotted worden op basis van UTM-coördinaten, Military Grid Reference System (MGRS) coördinaten en lengte- en breedtegraden.

Het MGRS-systeem is een variant van het UTM-systeem en is feitelijk het systeem dat binnen EIS gebruikt wordt. Het bevat een letteraanduiding van het 100x100 km-blok en een coördinaat binnen dit blok, een voorbeeld is FS2365. Feitelijk is dit op wereldschaal een onvolledige coördinaat omdat het UTM-systeem de wereld in stroken van 6 lengtegraden opdeelt en deze stroken in grote blokken van 4 breedtegraden. In elke strook komt FS2365 in elk blok voor, in totaal over de wereld dus tientallen keren. Daarom heeft elke strook een nummer, Nederland ligt in de stroken 31 en 32, en heeft elk blok een letter, Nederland ligt voor beide stroken in blok U. Binnen een blok van een strook is FS2365 uniek, zodat de volledige coördinaat voor Nederland 31UFS2365 moet luiden. Binnen het oorspronkelijke UTM-systeem wordt de letteraanduiding voor het 100x100 km hok niet gebruikt en geeft men binnen een hele strook de coördinaat ten opzichte van een nulpunt op de evenaar weer. Dan wordt 31UFS2365 de UTM-coördinaat 31U 623-5665, waarbij 31 essentieel en U vrijwel overbodig is (het duidt alleen het noordelijk halfrond aan).

De kaarten die DMAP levert bevatten in eerste instantie een grove kaart van de hele wereld, een goede kaart van het Verenigd Koninkrijk en Ierland en een redelijke kaart van Noordwest-Europa, het Iberisch schiereiland en Australië. Van de DMAP-internetplek is een fijnere kaart van Europa met recente landsgrenzen op te halen. Deze is beter dan de Noordwest-Europese kaart. De prettige verrassing is dat met behulp van een hulpprogramma kaarten uit diverse GIS-

applicaties ingelezen kunnen worden. Zo kunnen Arc/Info-kaarten van servers van internet gehaald worden en naar DMAP-format omgezet worden. Dit biedt enorme mogelijkheden omdat elk land, vaak met watersystemen en andere informatie, beschikbaar komt. Bovendien kunnen willekeurige landen samen vertoond worden waardoor een kaart van de Benelux simpelweg tot een optelling van de kaarten van Nederland, België en Luxemburg wordt.

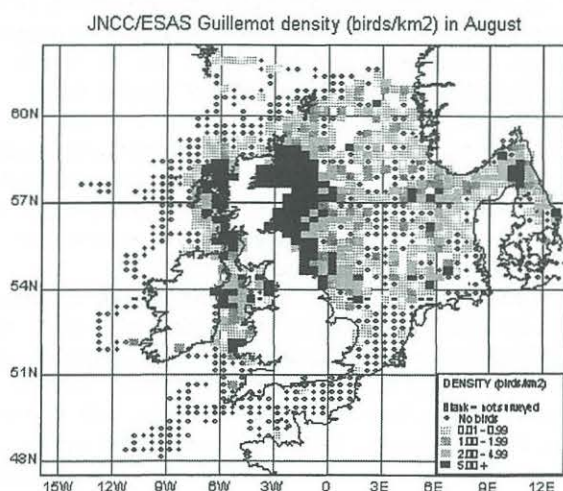
DMAP is opgezet om verspreidingsgegevens weer te geven. Dat betekent dat het zich niet beperkt tot alleen simpelweg een symbooltje op een bepaalde plaats. Drie mogelijkheden zijn bijzonder handig, het plotten van meerdere soorten in meerdere symbolen, het genereren van een regelmatig grid (bv. op 25x25 km schaal) uit precieze vangstgegevens (bv. op 1x1 km-schaal) en het optellen van gegevens binnen een hokken in regelmatig grid. DMAP accepteert soortnamen in het gegevensbestand en biedt bij het plotten de gegevens per soort aan. Als meerdere soorten geplotted moeten worden kan een selectie uit een soortenlijst gemaakt worden, die vervolgens geplotted worden in verschillende symbolen.

Door het invoeren van een 'recording unit' kan een regelmatig grid over een kaart uitgelegd worden. Het grid wordt gemaakt in dezelfde eenheden als de onderliggende kaart. Praktisch gesproken betekent dit dat de definitie van het grid in minuten is, daar alle Arc/Info kaarten in breedte- en lengtegraden staan. Binnen de hokken kan, via coincidence mapping een diversiteitskaart gemaakt worden. Het aantal soorten binnen een hok wordt opgeteld en weergegeven.

DMAP tekent kaarten op computers die zich door meneer Microsoft laten besturen. Versie 6.5 is geschikt voor het 16-bits platform MS-Windows 3.1, versie 7 werkt op 32 bits-platforms als Windows 95/98 en NT 4. Degenen die DMAP willen testen kunnen een demo van versie 6.5 van de website van DMAP ophalen (<http://www.dmap.co.uk>). Deze heeft vrijwel dezelfde functionaliteit als versie 7.

Als EIS-Nederland willen we de belangstelling peilen voor DMAP. Het programma kost 70 Britse pond, met de huidige koers ongeveer 245 gulden. Indien er genoeg belangstelling is willen we proberen om bij de producent een lagere prijs via een bulkafname te bedingen. Belangstellenden kunnen een bericht sturen aan het EIS-bureau. Op 15 juni zullen we aanmeldingen tellen en de prijs bepalen. Voor aanschaf krijgt iedereen eerst bericht over de voorwaarden.

Mark van Veen

Oproepen

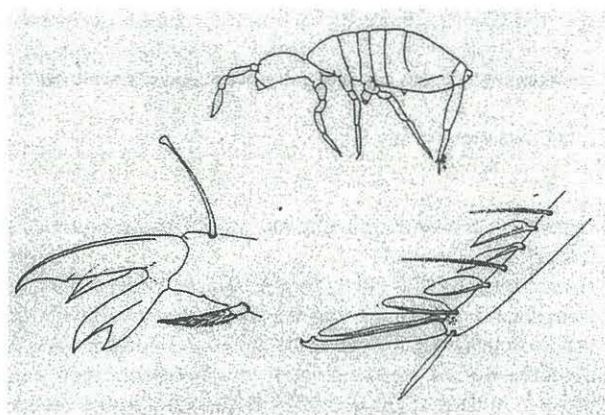
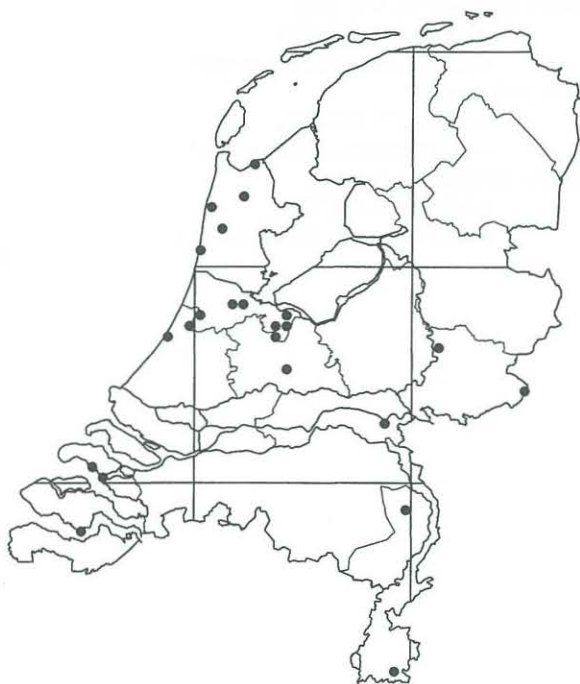
De mierenpringstaart; een oproep tot medewerking

De Nederlandse fauna kent op dit moment zo'n 200 soorten Collembola. Een van de soorten is obligaat gebonden aan mieren nesten. Het betreft de mierenpringstaart *Cyphoderus albidus* (zie figuur). Het is een opvallende blinde, 1,6 mm kleine soort, met een duidelijke witte kleur. Bij verstoring loopt deze springstaart druk heen en weer, en lijkt maar zelden te springen. Hierin onderscheidt de soort zich van andere springstaarten die soms ook in mieren nesten zijn te vinden.

In het kader van het inventariseren van Nederland op het voorkomen en de verspreiding van Collembola ben ik op zoek naar waarnemingen van *C. albidus*. Volgens de literatuur is het een algemene soort in nesten van mieren. De database van de EIS-werkgroep Collembola bevat echter maar een 40-tal recente waarnemingen uit de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht, Zeeland, Gelderland en Limburg (zie verspreidingskaartje). Het vermoeden bestaat echter dat *C. albidus* in het hele land voorkomt. Het is ook onduidelijk of de mierenpringstaart een voorkeur heeft voor de nesten van bepaalde mierensoorten. Met afnemende frequentie is *C. albidus* verzameld uit nesten van *Lasius niger*, *L. umbratus*, *L. flavus*, *Myrmica rubra*, *M. ruginodis* en *Ponera coarctata*.

Graag zou ik aanvullende waarnemingen ontvangen die meer inzicht geven in de ecologie en verspreiding van deze leuke soort. Met name faunisten die onderzoek doen aan mieren, of aan mierengasten, zouden deze soort tegen kunnen komen. Waarnemingen voorzien van vindplaats, datum, waarnemer en eventueel het aantal individuen en waar mogelijk de mierensoort kunnen opgestuurd worden naar het onderstaande adres. Liefst zou ik materiaal ontvangen (buisje met 70% alcohol) ter controle. Een eventuele vergissing met andere soorten is niet uitgesloten. Het materiaal kan ook worden afgegeven aan een van de natuurhistorische musea of bij het EIS-bureau in Leiden. Gaarne dan wel even een seintje dat het materiaal er

Vindplaatsen van de mierenpringstaart *Cyphoderus albidus*.

De mierenpringstaart *Cyphoderus albidus*: habitus, kluw en top springvork. Uit: Gisin, H. 1960, Collembolenfauna Europas, Museum d'Histoire Naturelle, Genève.

ligt. Alvast bedankt. De resultaten zullen in de vorm van een artikel aangeboden worden aan de Nederlandse Faunistische Mededelingen of Entomologische Berichten.

Matty P. Berg
Vrije Universiteit, Amsterdam
Instituut voor Ecologische Wetenschappen
Afdeling Dieroecologie
De Boelelaan 1087
1081 HV Amsterdam
telefoon: 020-4447077
e-mail: berg@bio.vu.nl

Nieuw lid EIS-bestuur gezocht

EIS-Nederland beoogt het voorkomen, de verspreiding en de ecologie van de ongewervelde dieren in Nederland vast te stellen. Hiertoe worden in samenwerking met amateurs en professionals gegevens verzameld en wordt samenwerking tussen onderzoekers van zoveel mogelijk groepen ongewervelden nagestreefd. EIS-Nederland is een vrijwilligersorganisatie die door betaalde krachten van het EIS-bureau (gevestigd bij NNM-Naturalis te Leiden) ondersteund wordt. De vrijwilligers zijn verenigd in veelal taxonomische geïntendeerde werkgroepen. Het bestuur van de Stichting EIS-Nederland zoekt per onmiddellijk een

Bestuurslid

als algemeen bestuurslid voor het bestuur van de stichting. Het bestuur van de Stichting EIS-Nederland is verantwoordelijk voor het beleid van de Stichting EIS-Nederland, de aansturing van het Bureau EIS-Nederland, de externe contacten, het beheer van de financiën, de acceptatie van betaalde opdrachten en nieuwe projecten en de belangenbehartiging van de Stichting EIS-Nederland. Het bestuur bestaat uit vijf leden die zesmaal per jaar vergaderen.

We verwachten een actieve en open houding richting de werkgroepen van EIS-Nederland en het Bureau EIS-Nederland. Graag zien we iemand met ervaring in de veldstudie van ongewervelden die interesse heeft om EIS-Nederland naar buiten toe te vertegenwoordigen. Bestuursleden zijn onbezoldigd en krijgen gemaakte kosten vergoed.

Informatie over de functie kunt u verkrijgen bij de voorzitter Mark van Veen (telefoon tijdens werktijd 030-2742053; buiten

werktijd 030-6962687). Bij de voorzitter kunt u uw interesse voor de functie voor 15 juni melden, zodat kandidaten op de bestuursvergadering van half juli voorgelegd kunnen worden.

Mark van Veen

Oproep voor waarnemingen van amfibieën en reptielen in Nederland

De stichting RAVON (Reptielen, Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland) houdt zich bezig met inventarisatie en monitoring van de koudbloedige gewervelde dieren in Nederland. Al vele decennia worden waarnemingen van deze diergroepen genoteerd en in de RAVON-archieven opgeslagen. In het verleden zijn enkele verspreidingsatlassen verschenen over amfibieën en reptielen. Het laatst verschenen complete overzicht is de Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen van W. Bergmans en A. Zuiderwijk uit 1986. In 1996 verscheen een atlas van de Nederlandse zoetwatervissen van de hand van H. de Nie. Momenteel werkt RAVON aan een nieuwe verspreidingsatlas van amfibieën en reptielen. Het RAVON-bestand is inmiddels omvangrijk, maar er zijn ook nog heel wat gebieden waarvan weinig of niets bekend is. RAVON is daarom op zoek naar waarnemingen van kikkers, padden, salamanders, hagedissen en slangen. Zowel gegevens over gewone als zeldzame soorten zijn van harte welkom. Wij willen u daarom bij dezen oproepen om een bijdrage te leveren aan het RAVON-atlasproject, door het insturen van zoveel mogelijk recente maar ook historische waarnemingen. Sla daarom uw veldboekjes er op na of graaf nog eens diep in uw geheugen en stuur zoveel mogelijk

waarnemingen in. Uiteraard kunt u ook waarnemingen van vissen insturen. Als 'beloning' zullen wij u als waarnemer vermelden in de uit te brengen atlas.

Voor een goede bruikbaarheid zijn ten minste de volgende gegevens voor ons noodzakelijk:

Soort (als u foto's heeft graag meesturen), plaats (graag met amersfoortcoördinaten aangeven, het zetten van een stip op een gedetailleerd kaartje kan ook), datum (eventueel een inschatting, bv. begin jaren tachtig).

Als extra informatie kunt u meesturen: gebiedsnaam, het aantal waargenomen individuen, levensstadium (bv. eitje, larve of volwassen), biotoopbeschrijving/IPI-code. Als er sprake is van verkeersslachtoffers is dat voor ons ook interessant.

Indien u veel gegevens wilt doorgeven kunnen wij u standaard waarnemingskaartjes toezenden, zodat de waarnemingen goed gestructureerd ingevuld kunnen worden. Als u zeer veel waarnemingen hebt kunnen wij u ook een invoerprogramma sturen. Wij hopen mede dankzij uw hulp het RAVON-atlasproject tot een doorslaand succes te maken.

Uw reacties kunt u vóór 1 oktober 2000 sturen naar:

RAVON atlasproject

Postbus 1413

6501 BK Nijmegen

telefoon: 024-3528818

e-mail: RAVON@sci.kun.nl

Jeroen van Delft & Raymond Creemers

Bureau EIS-Nederland

Bereikbaarheid bureau en medewerkers

Bureau EIS-Nederland (ma-do)

telefoon 071-5687670

e-mail eis@naturalis.nnm.nl

Roy Kleukers (ma, di, do)

telefoon 071-5687578

e-mail kleukers@naturalis.nnm.nl

Vincent Kalkman (geen vaste dagen)

telefoon 071-5687594

e-mail kalkman@naturalis.nnm.nl

André van Loon (di, wo, (do))

telefoon 071-5687670

e-mail loona@naturalis.nnm.nl

John Smit (ma-di)

telefoon 071-5687594

e-mail SmitJ@naturalis.nnm.nl

Menno Reemer (ma t/m vrij)

telefoon 071-5687594

e-mail reemer@naturalis.nnm.nl